

Teckningar, Måleri & Böcker

Lorenz B. Hatt

Katalog 2

Lorenz B. Hatt Konsthandel & Antikvariat
Odengatan 23^{IV}, 114 24 Stockholm
0708-14 08 88 | info@hatt.se
www.hatt.se

Lorenz B. Hatt

KONSTHANDEL
ANTI KVARIAT

Katalog 2

STOCKHOLM 2011

I.

JACOB GILLBERG

(1724–1793)

Vreden.

Fysiognomisk studie. Teckning i svart krita med förhöjningar i vitt.

Signerad »J. Gillberg delineavit». 40 × 32,5 cm. Inramad.

18 000 KR

¶ Fysiognomiken var en lära med sina rötter i antiken. Den försökte utröna sambandet mellan själsliga tillstånd och kroppsliga uttryck och fick betydelse även för målarkonsten. Den franske hovmålaren Charles Le Brun utgav en inflytelserik traktat i ämnet, *Conference [...] sur l'expression generale & particuliere* (1698), som synes ha påverkat även Gillberg. Två ambitiöst utförda fysiognomiska studier av hans hand finns bevarade, dels *Förskräckelsen* (la Frayeur, privat ägo), dels denna ståtliga teckning, som representerar *Vreden* (la Colère). I sin bok beskriver Le Brun hur denna känsla uttrycks (här i John Williams' engelska översättning från 1734):

»When Anger seizes the soul, it is expressed by red and fiery eyes; the pupil wild and flashing, the eyebrows alike, either lifted up or depress'd; the forehead very frowning, with wrinkles between the eyes; the nostrils open and extended; the lips pressing together, the under one rising above the upper, leaving the corners of the mouth somewhat open, and forming a cruel and disdainful smile». ¹

1. Charles Le Brun, *A method to learn to design the passions, proposed in a conference on their general and particular expression*, London 1734, s. 45. | Franska originaltexten: »Lorsque la colere s'empare de l'ame, celui qui ressent cette passion, a les yeux rouges & enflâmés, la prunelle égarée & étincelante, les sourcils tantôt abattus, tantôt élevés l'un comme l'autre, le front paroîtra ridé fortement, des plis entre les yeux, les narines paroîtront ouvertes & élargies, les lèvres se pressant l'une contre l'autre, & la lèvre de dessous surmontera celle de dessus, laissant les coins de la bouche un peu ouverts, formant un ris cruel & dédaigneux» (s. 41).

CARL PETER LEHMANN

(1794–1876)

Norskt berglandskap.

Olja på duk. Signerad. 70 × 51 cm. Troligen utförd mellan 1819 och 1825. Förgylld rikt dekorerad ram.

PROVENIENS: Anonym påskrift a tergo: »Köpt af Professor Lehmann i Christiania 1830».

75 000 KR

☞ Det dröjde innan den självlärd Carl Peter Lehmann fann sitt kall som porträttmålare. Han var född i Danmark och antas ha börjat sin konstnärsbana genom att måla dekorationer i sin styvfar Légats kringresande teatergrupp, där han var verksam som cirkusartist.

Lehmann brukar räknas till den svenska konsthistorien, men i början av sin bana tillbringade han flera år i Norge och drev 1817–1826 en egen målarskola i Bergen med bl. a. Knud Baade som elev. Enligt egen utsago ägnade sig Lehmann åt landskapsmåleri och historiska motiv huvudsakligen mellan 1819 och 1825. Detta majestätiska berglandskap är säkert utfört under dessa år.

Vid denna tid föddes det norska landskapsmåleriet. J. C. Dahls (1788–1857) ryktbara studieresa genom delar av landet sommaren 1826 brukar anges som en milstolpe, eller rentav startpunkten. Skisserna från hans resa resulterade i en av Norges mest älskade målningar, det regnbågskrönta landskapet »Fra Stalheim» med berget Jordalsnuten i blickfånget. Men romantiska norska landskap hade som synes målats redan tidigare, dels av Johannes Flintoe och Dahl, men även av Lehmann. I katalogen till hans jubileumsutställning i Bergen 1994 påvisar Frode Haverkamp Lehmanns pionjärinsats, han »var med å oppdage de landskapsmotivene som skulle gjøre J. C. Dahls navn kjent».¹

Lehmann ställde ut sina målningar från trakten kring Bergen både 1823 och 1824 i Christiania, och våren 1825 anordnade han en egen konstutställning i Bergen som han marknadsförde genom annonser i lokalpressen. Där förtecknas 12 målningar, huvudsakligen landskapsstycken.²

Med sitt ambitiösa detaljmåleri och relativt stora format kan denna målning mycket väl höra till dem som ställdes ut 1823–1825. Den karakteristiska snöklädda bergtoppen i bakgrunden synes vara Jordalsnuten, om än i en okonventionell vinkel eller i ett delvis komponerat landskap. Antagandet stärks av att Lehmann 1824 målade en panoramabild av det berömda berget, badande i ljus, alltså före J. C. Dahls berömda Norgeresa 1826 då skissmaterialet till Stalheim-bilden inhämtades, och med närmast identisk utsiktspunkt.³

1–3. Frode Haverkamp, *Carl Peter Lehmann* (1794–1876), Bergen 1994, s. 27, 16–17, 19.

3.

JOHAN GUSTAF SANDBERG

(1782–1854)

Valkyria.

Olja på duk. Signerad »J. G. Sandberg». 46 × 33,5 cm. Förgylld originalram.

PROVENIENS: Stockholms auktionsverk, 2008 (»Minerva»); Köpenhamn, Bruun-Rasmussen Kunstauktioner, 2010 (»Kriger med prydhjelm»). 100 000 KR

¶ Denna detalj ur Sandbergs monumentala verk »Valkyrior ridande till strid» (1818–20) återger centralgestalten som ett solitärporträtt. Det har säkerligen utförts under arbetet med den större kompositionen och överensstämmelsen mellan bilderna är stor fränsett smärre detaljer.

»Valkyrior ridande till strid» är ett av den kortlivade götiska rörelsens viktigaste verk. Valkyriorna var de andeväsen som i striden avgjorde vilka krigare som skulle falla och medföras till Valhall. I Sandbergs målning återges tre av dem till höger i bild, ridande till strid. De befinner sig i himlen ovanför drabbningen med fladdrande mantlar och fällda spjut. På motsatt sida balanseras de av Freja, också hon till häst.

Sandberg deltog med en stor skiss till målningen på Götiska förbundets berömda utställning i Stockholm 1818.¹ Jämte Fogelbergs modeller till monumentalstatyerna av Oden, Frej och Tor var Sandbergs skiss det verk som väckte störst uppmärksamhet, och med den fick han sitt stora genombrott. Målningen fullbordades ett par år senare, den är signerad och daterad 1820 och köptes av Gustaf Trolle-Bonde till konstsamlingen på Säfstaholm. Sedan 1991 tillhör den Nationalmuseum.²

Under en kort period i början av 1800-talet försökte flera konstnärer ge liv åt nordiska myter och hjältesagor i sin konst, bl. a. med entusiastiskt stöd av Karl XIV Johan som utnyttjade den fornnordiska retoriken för att befästa sin ställning. Intresset för den dimhöljda nordiska forntiden hade börjat växa fram på flera håll i Europa under slutet av 1700-talet, och i både Sverige och Danmark förstärktes de nationella stämningarna av napoleonkrigens traumatiska och förödmjukande omvälvningar, för Sveriges del förlusten av Finland 1809.

Den götiska poesin fick sitt stora genombrott 1811 med Tegnér's »Svea» och Geijers dikter »Manhem», »Vikingen» och »Odalbonden». Men det som var möjligt i litteraturen var inte lika självklart i bildkonsten. Försök i genren uppmuntrades, bl. a. anordnade Götiska förbundet 1817–1818 en tävling för motiv ur den nordiska gudaläran med prispengar från en anonym donation. Men den konstnärliga utmaningen var stor. De nordiska sagorna utgjorde inte någon levande tradition och i brist på arkeologiskt material visste man mycket litet om hur den nordiska fornvärlden egentligen sett ut. Risken var stor att forntidens hjältar och gudar skulle bli framställda på samma sätt som de klassiska från Grekland och Rom, bara i annorlunda kläder. Det skulle visa sig att man inte förmådde övervinna dessa grundläggande problem. Både Sandberg själv och andra konstnärer överflyttade gradvis sitt intresse för den inhemska kulturen på ett besläktat tema, folklivsskildringar och motiv ur svensk historia.

1. *Förteckning öfver de [...] på Göthiska förbundets inbjudning, uppställda konst-arbeten* (Stockholm 1818), nr 110. | 2. Mauritz Beijerstein, *Johan Gustaf Sandberg 1782–1854* (1928), s. 213. Skissen: övriga arbeten, kat. nr 11 (58×85 cm), avbildad pl. 2. Målningen: övriga arbeten, kat. nr 13 (140×201 cm).

FOTO: Nationalmuseum

4.

JOHAN GUSTAF SANDBERG

(1782–1854)

Självporträtt i blå baret.

Olja på duk. Signerad »JGS» (inristat i den våta färgen). »Självporträtt af Professor Sandberg» skrivet a tergo. 28 × 24 cm. Förgylld rikt dekorerad originalram med oktagonal infattning.

PROVENIENS: Troligen gåva av konstnären till vännen och akademikamraten Carl Johan Fahlerantz (1774–1846). Senare genom arv till skådespelaren och teaterdirektören Gustaf Fredrikson (1832–1921), och enligt dennes testamente till stiftelsen Höstsol 1921. Sälld genom lotteri på Konsthushuset, Stockholm, *Gustaf Fredriksons tavelsamling*, januari 1926 (Stockholm 1926), kat. nr 87. Senare hos Sonja Hylén (1914–2008).

UTSTÄLLD: Konsthushuset, Stockholm, *Gustaf Fredriksons tavelsamling*, januari 1926, kat. nr 87.

LITTERATUR: Mauritz Beijerstein, *Johan Gustaf Sandberg 1782–1854* (1928), kat. nr 118 (s. 192). En variant av porträttet i tempera på sten finns i Nationalmuseum (Beijerstein (1928), kat. nr 117). Porträttet hör till de målningar som uppräknas av August Hahr i »Gustaf Fredrikssons [sic] tavelsamling på Höstsol», *Konsthistoriska strövtåg* (1928), s. 147, »ett förträffligt självporträtt». Det omnämns även i förordet till försäljningskatalogen 1926: »Slutligen är Johan Gustaf Sandbergs självporträtt att beakta. Nationalmuseum äger detsamma i freskotechnik» (s. 4).

40 000 KR

¶ J. G. Sandberg hörde till den konstnärsgeneration som framträdde på 1810-talet, efter de s.k. järnären i svenskt kulturliv, Gustav IV Adolfs av sträng censur präglade regeringstid. Sandberg kom att bli sin generations mest framstående och anlitade porträttmålare och har givit oss klassiska bilder av en mängd framstående svenskar från 1800-talets första hälft. Hans oeuvre rymmer över 200 porträtt, däribland av Karl XIV Johan och Oskar I, konstnärskollegerna Fahlcrantz, Lauréus, Fogelberg och Byström, författarna Atterbom, Tegnér, Geijer, Franzén, Wallin och Bremer, tonsättarna Crusell och Haeffner, samt av många andra personligheter från vetenskapens, politikens och scenens värld, däribland Berzelius och Jenny Lind.

Gustaf Fredrikson var en av Nordens främsta skådespelare under senare delen av 1800-talet. Han var också en framstående konstsamlare och ägde betydande konstverk av såväl utländska som svenska konstnärer. Många av verken hade tidigare tillhört Carl Johan Fahlcrantz, Fredrikson skriver själv att »det mesta av [konstsamlingen] har jag ärft af en tant, som var gift med den berömde konstnären C.J. Fahlcrantz. En och annan duk har jag köpt själf för att komplettera samlingen». ¹I sitt testamente tog Fredrikson initiativet till en stiftelse med namnet Höstsol, ett ålderdomshem för pensionerade skådespelare.

1. Gustaf Uddgren, *Gustaf Fredrikson. En konstnärsmönografi* (1912), s. 134.

5.

ANTON ULRIK BERNDES

(1757–1844)

Anders Mauritz Unfraun (1767–1829).

Oval porträttminiatur. Akvarell och gouache. Osignerad. Höjd 5 cm (dagermått).
Rektangulär originalram. Gammal handskriven lapp a tergo: »Anders Mauritz
Unfraun / Räntmästare i Hernösand».

10 000 KR

¶ Miniaturmålaren Anton Ulrik Berndes var i sitt första äktenskap sväger till Anders Mauritz Unfraun. Han gifte sig 1787 med dennes nästan jämnåriga syster Anna Elisabeth (1766–1807) och har utfört flera porträtt av sina släktingar. I Nationalmuseum finns bl. a. ett miniatyrporträtt av hustrun från 1787¹ samt en miniatyr av ytterligare en sväger, Johan Jacob Unfraun (1773–1810), notarie i Svea Hovrätt.² Av hustrun finns dessutom en mezzotintgravyr.³ Varken föreliggande porträtt eller det av Johan Jacob finns upptaget i Berndes arbetsbok där dock en del övriga släktbilder förtecknas, »Mlle Unfraun» (1786), »Fru Unfraun» (1786), »Min Swär Far och Swär Mor» (1789), »Min sonhustru Ulla Rinberg» (1830) och »Några av mina barn och barnbarn» (1833).

Anders Mauritz
Unfraun

Släkten Unfraun kom till Sverige i mitten av 1700-talet med Anders Unfraun, född 1723 i Klaipeda i nuvarande Litauen. Han verkade i Stockholm som färgare och fabrikör och ägde färgeriet Blå Hand vid Mäster Samuelsgatan. Till en början tycks sonen Anders Mauritz ha varit inställd på att gå i faderns fotspår, han återfinns nämligen 1788 som färgaregesäll i samma stad. Men hans bana kom att ta en helt annan riktning. Ett protokoll från 1796 nämner att han nyligen varit kontorsskrivare i Gävle,⁴ och därifrån avancerade han till länsbokhållare och slutligen räntmästare i Härnösand i Ångermanland. (Räntmästare var från 1600-talet till 1908 den ämbetsman i länsstyrelsen som skötte respektive läns kassaförvaltning och förestod dess räntekammare.) I Härnösand gifte sig Unfraun 1801 med Christina Elisabeth Rydqvist.

Anders Mauritz Unfraun är förknippad med en av de 1700-talsbyggnader som ännu finns kvar i Härnösand, det nuvarande s.k. Wikmanska huset på Mellanholmen. Fastigheten, som senare byggts ut väsentligt, bestod i slutet av 1700-talet av två bostadshus med ett bryggghus. Unfraun finns upptagen i ägarförteckningarna för 1810 och 1820; hans änka i förteckningarna för 1830 och 1840.⁵

1. NMB 515. | 2. NMB 522. Karl Asplund, *Hjalmar Wicanders miniatyrsamling* (1920), s. 70, kat. nr 122 (»Fattad i fyrsidig mahognyram. A tergo gammal anteckningslapp med namnet.») Osignerad. | 3. NMG 1276/1892. | 4. Protokollet återges i *Gestricia*, 11 (1991):3, s. 7. Unfraun hörde till dem som drabbats av jungfru Anna Brita Norlings bedrägerier, han miste ett »nytt svart skärp av taft, vilket aldrig blifvit honom återställt, ehuru han olika gånger därom påmint». | 5. Seth Jansson, *Dokumentationsrapport. Wikmanska huset på Buntmakaren 1, Härnösands stad. Läns museet Murberget* 1993.

6.

JOHAN FREDRIK MARTIN (1755–1816)

Efter ELIAS MARTIN (1739–1818)

Vinjett till Olof von Dalins dikt »Den sanna Critiquen».

Graverad tryckplåt i koppar. Etsning, linjegravyr och roulettearbete. Signerad »Elias Martin inv. / J. F. Martin sc». 7,2 × 9,4 cm. Utförd för Olof von Dalins *Poetiska arbeten*, 2, Stockholm 1783, s. 175 (ingår i avsnittet »Strövers och skämte-dikter»). Monterad i en senare ram tillsammans med ett avdrag av plåten.

LITTERATUR: jfr Hans Frölich, *Bröderna Elias och Johan Fredrik Martins gravyrer* (1939), s. 103–4, 105 (avb.) & Johan Fredrik Martin kat. nr 214: »Sovrumsinteriör med en dam i rokokodräkt, stående i fgr. med uppsträckta händer framför ett toalett-bord, på vilket en spegel, några askar, en sax m.m. På golvet bitar av det sönderslagna spegelglaset och t.h. en liten hund.» 18 000 KR

☞ Johan Fredriks gravyr är utförd 1783 och bygger på en ännu bevarad teckning av brodern Elias med dennes egenhändiga påskrift: »en 70 åra mö / så många glas så munga troll».

7.

JONAS CARL LINNERRHIELM

(1758–1829)

Idyll med fiskare i förgrunden och en liten slottsruin till höger.

Laverad pennteckning utförd vid 19 års ålder. Signerad och daterad »1777. in Julio Stockholm: / J.C.Linnerhjelm / 12». Svag påskrift i blyerts nedanför bilden: »Ritadt hos och hjälpt af Lieut. Krafft». 23 × 27,5 cm. Inramad. 5 000 KR

☛ Blekingesonen J. C. Linnerhielm studerade i Lund 1775–76, denna teckning är utförd kort efter att han inlett sin ämbetsmannakarriär vid Krigsexpeditionen i Stockholm. »Lieut. Krafft» var troligen inte en medlem av konstnärsfamiljen Krafft. Siffran 12 är en numrering, inte Linnerhielms ålder.

8.

JONAS CARL LINNERRHIELM

(1758–1829)

Vid Kråkenäs, nära Växjö.

Akvarell och tusch. Signerad »J:C:Lm 1792». Platsangivelsen »Vid Kråknäs» (sic) skriven i blyerts. 26 × 37 cm. Obetydlig lagning efter tidigare montering i övre vänstra hörnet. Inramad.

PROVENIENS: Linnerhielms skissbok nr 2, där akvarellen enligt innehållsförteckningen en gång ingick som nr 5 (»Vid Kråkenäs»), intill bladet »Kråkenäs» (nr 6).¹ | Linnerhielm-ättlingen Birgitta Andersson, Lidingö (1977).

UTSTÄLLD: Stockholm, *Jonas Carl Linnerhielm*. Prins Eugens Waldemarsudde november–december 1977 (Stockholm 1977). Avbildad i katalogen på s. 49.

15 000 KR

☞ Från trakten kring Kråkenäs i Gårdsby socken, en mil nordöst om Växjö i Kronobergs län. Säteriet, idag en herrgårdsbyggnad från mitten av 1800-talet, är beläget vid sydändan av Innaren med en vacker utsikt över sjön.

Ämbetsmannen och godsägaren Jonas Carl Linnerhielm hörde till genombrottsmännen för en ny natursyn. Hans anonymt utgivna *Bref under resor i Sverige* (1797), med tio etsade plascher och 24 mindre vyer, är Sveriges första »Voyage pittoresque» och det första verk som »medvetet och konsekvent tar avstånd från alla matnyttiga synpunkter på naturen och nästan helt från alla nyttiga».² Influenserna till denna nya uppskattning av naturens skönhetsvärden kom bl. a. från England. Linnerhielm var bekant med engelska gravyrverk och böcker i ämnet och var även lärjunge till Elias Martin, som ju varit verksam i England i många

år. Martin hoppades att även svenska godsägare och brukspatroner skulle vara intresserade av bilder från sina egendomar, och det var i själva verket hans planer på en utgåva av svenska vyer som Linnerhielm tog upp.

Linnerhielm företog 1787–1807 ständiga resor från gods till gods och dokumenterade såväl kulturlandskapets skönhet som godsens arkitektur och omgivningar. Sammanlagt utgav han tre illustrerade reseskildringar 1797–1816, böcker som länge uppskattats som något av det vackraste inom svensk bokkonst från decennierna kring 1800.

Linnerhielm var emellertid mer bildkonstnär än författare. Hans akvareller lyftes fram för första gången i den utställning som anordnades på Waldemarsudde hösten 1977. »De bästa av dem har samma kvaliteter som Elias Martins blad» skriver Bo Lindwall i katalogen (s.4), och kallar honom »vår förste friluftsmålare efter Martin själv» (s.6). På senare tid har Eva Nordenson genom sin rikt illustrerade monografi om Linnerhielm, *Mitt förtjusta öga* (2008), ytterligare riktat uppmärksamheten på denne intressante konstnär från den sengustavianska tiden.

1. Skissbokens innehållsförteckning avbildas som frontespis i Eva Nordensons bok *Mitt förtjusta öga. J. C. Linnerhielms Voyages pittoresques i Sverige 1787–1807* (2008). (Blyertsnoteringen om vilket Kråkenäs-blad som ännu finns kvar i skissboken är felaktig / förskjuten.) | 2. Örjan Lindberger, »J.C.Linnerhielms naturskildring», *Ord och Bild* (1939), s. 450.

9.

CARL WAHLBOM

(Kalmar 1810–London 1858)

Självporträtt.

Blyertsteckning. Gamla påskrifter nedanför bilden: »C.Wahlbom ritadt af honom sjelf» samt »Prof. Wahlboms porträtt – tecknad af honom sjelf[f]». 22,5 × 16 cm. Odaterad, men rimligen utförd på 1830-talet då Wahlbom var i 20-årsåldern. Två hörn med smärre pappersförlust efter en tidigare montering, liten tejpfleck i nedre vänstra hörnet. Inramad.

12 000 KR

☞ Livligt självporträtt av en ung, glasögonprydd Carl Wahlbom sedd nästan rakt framifrån. Fin, detaljerad valörteckning av ansiktet, dräkten återgiven mer summariskt. Tidigare odokumenterad.

Wahlbom gjorde sig känd framförallt som djur- och historiemålare. Han har endast målat enstaka porträtt, men hörde till sin generations främsta tecknare och har utfört fina bilder av vänner och konstnärskolleger, däribland Per Henrik Ling (Göteborgs museum) och Per Wickenberg (Nationalmuseum). Flera självporträtt har bevarats, av vilka detta måste vara ett av de allra tidigaste.

Wahlbom lämnade Sverige 1838 för studier i Paris och Rom. Såväl akvareller som mästerliga skisser från vardagslivet visar hur mycket hans stil utvecklades, särskilt under tiden i Paris. Under en tid arbetade han med illustrationer till en ambitiös utgåva av Gustav II Adolfs historia, men projektets engelska förläggare drabbades av ekonomiska svårigheter och det hela gick om intet. Efter en tid i Stockholm som lärare vid Konstakademien sökte sig Wahlbom på nytt utomlands 1853. Han hoppades kunna förbättra sin hälsa, men dog slutligen i London vid 48 års ålder och ligger begravd i Woking.

10.

CARL WAHLBOM

(Kalmar 1810–London 1858)

Lekande barn.

Rund akvarell. Signerad »CWahlbom». Diam. 12,5 cm. Förgylld och målad ram.

PROVENIENS: Georg von Rosen (1901) | Tora Petzold, Saltsjö-Duvnäs (1949)

LITTERATUR: Karl Wählin, *Johan Wilhelm Karl Wahlbom 1810–1857* (1901), s. 52–53 & s. 55 (avbildad). | Viggo Loos, *Carl Wahlbom* (1949), s. 107, 109 (avbildad) & s. 181. 12 000 KR

¶ Wahlbom började måla akvarell först sedan han kommit utomlands, verken såldes framförallt i Paris och förekommer sällan i Sverige. Karl Wählin hade besvär att finna några för sin bok om konstnären och talar rentav om en »till större delen räddningslöst skingrad konstnärlig alstring». Några fina exempel fann han dock i Georg von Rosens samling, däribland denna, som torde vara utförd under 1840-talets första år och som avbildas i båda monografierna om Wahlbom. Viggo Loos slår av färgerna i Wahlboms akvarellmåleri: »Till det bästa i genren kan [...] räknas *Lekande barn*. Fläckarna av engelskt rött i flickans kjol lysa i det lätta skimret från grönskan».

Den som förmådde Wahlbom att ta nästa steg i sin utveckling som konstnär var kollegan Olof Johan Södermark, också verksam i Paris vid denna tid. Då han såg Wahlboms akvareller skall han ha utbrustit: »Men för tusan d–r, hvarför gör herrn icke allt detta i olja?»

II.

CARL FLODMAN

(1863–1888)

Sjöbodar. »Motiv från Vaxholm».

Blyertsteckning. Signerad »C.Flodman». Titeln återgår på en egenhändig notering i nedre marginalen. 16,2 × 25 cm. Svag missfärgning längs bladets marginaler från äldre passepartout. Inramad.

7500 KR

Den talangfulle landskapsmålaren Carl Flodman studerade vid Konstakademien 1883–86 men gick bort endast 25 år gammal efter en kort tids sjukdom. Hans efterlämnade produktion av målningar är mycket liten. Från Vaxholm finns utöver denna teckning även oljemålningen »Uppdragna båtar», daterad 26/2 1885. Viggo Loos' karakteristik av målningen säger en del även om teckningen: »Det var framför allt vid stränderna och fiskelägena, som Flodman fann motiv för sitt friluftsstudium utan allt effektsökeri. Han nöjde sig med det enklast tänkbara, några svarta båtskrov och en röd sjöbod».¹

Flodman utmärkte sig i hög grad som tecknare: »Hur förträffliga hans taflor än äro, öfverträffas de likväl af hans pennteckningar, och ritstiftet förde han med ändå större säkerhet än penseln».² Mot slutet av sitt liv utförde Carl Flodman 11 landskapsetsningar i litet format, de hör till klenoderna i svensk etsningskonst.

1. *Friluftsmåleriets genombrott i svensk konst 1860–1885* (1945), s. 309 & 353. Målningens frusna strandmotiv återger ett svart båtskrov som avtecknar sig mot vattnet i bakgrunden. Den såldes som nr 63 på Beijers klassiska vårauktion 1990 (Kat. 40, Stockholm 1990). | 2. Gustaf Lamm, *Carl Flodman och hans etsningar* (1888), s. 4.

12.

BRUNO LILJEFORS

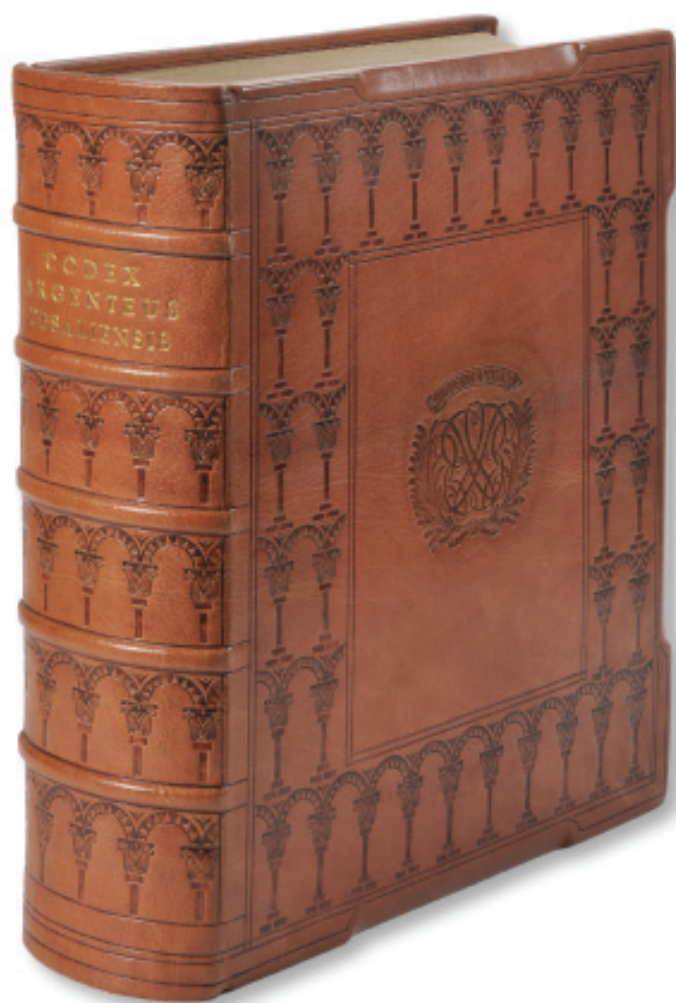
(1860–1939)

Lejonpar.

Kolteckning. Signerad »Bruno Liljefors» och daterad 1881, då Liljefors endast var 21 år gammal. 25 × 30 cm (dagermått). Fäst på kartong. Inramad. 28 000 KR

¶ Utförd under Liljefors korta elevtid på Konstakademien. Efter förberedande studier för ritmästare C.G.Holmgren i Uppsala började Liljefors vid akademien 1879, men 1882 hade hans ursprungliga entusiasm övergått i besvikelse. Han fick en uppsträckning för bristande närvaro, men ansåg sig inte ha mer att lära i Stockholm och anträdde i stället på hösten 1882 sin första utrikes studieresa.

I Nationalmuseum finns åtskilliga teckningar av Liljefors som föreställer tigrar, men bara ett blad som visar lejon (NMH 75/1941).

Faksimilupplagan av »Silverbibeln»

13.

Codex Argenteus Upsaliensis [...] phototypice editus.

Uppsala & Malmö 1927. Faksimilupplaga av Silverbibeln, »Codex argenteus». Utgiven av Uppsala universitet/Almqvist & Wiksell, tryckt av Malmö Ljustrycksanstalt. 35,1 × 29 cm. 128 s. + 2 färgplanscher + 5 blad varav ett utvikbart (med 10 planscher) + [2] blad + 375 blad (med 374 + *374 faksimilsidor) + [2] blad + [22] blad (med 172 faksimilsidor) + 1 utvikbar tabell. Tryckt på rent lumpapper. Magnifikt marokängband i »romansk» stil påminnande om själva handskriften (Gustaf Hedberg 1929).

PROVENIENS: Gustaf Bernström, donator till Uppsala universitetsbibliotek. Säkert en tackgåva från biblioteket, som möjligen även beställt bandet. 45 000 KR

«Silverbibeln» i Uppsala Universitetsbibliotek är Sveriges förnämsta handskriftsskatt, därtill en av de viktigaste gotiska handskrifter som ännu existerar. Det rör sig om ett manuskript från omkring år 500 på purpurfärgat pergament som kom till Sverige som krigsbyte under 30-åriga kriget och skänktes till universitetsbiblioteket 1669 av Magnus Gabriel De la Gardie.

Manuskriptet innehåller biskop Wulfilas gotiska översättning av de fyra evangelierna och skrevs troligen för ostrogoternas kung Theoderik (454–526) i Ravenna. En stor del av texten är skriven med silverbläck, därav namnet Codex argenteus, »Silverboken».

På grund av handskriftens stora betydelse har texten utgivits flera gånger, första gången 1665. Efter långa förberedelser utkom denna faksimilupplaga 1927, i originalets storlek och med textens läsbarhet som viktigaste mål. Vetenskapens modernaste metoder mobiliserades för fotograferingen, bl. a. försökte kemisten och nobelpristagaren The Svedberg (1884–1971) finna metoder för att synliggöra de partier av den 1500-åriga skriften som knappt kunde ses med det mänskliga ögat. Varje sida återges två gånger, dels exponerad med ultraviolett reflekterad strålning (vilket ger en ljus text mot mörk bakgrund), dels med fluorescensfotografering som fick texten att uppträda mörk mot ljus bakgrund. Eftersom ingen av dessa tekniker var lämpad att återge den text som var skriven med guld fick dessa sidor återges med gulfilter, röntgenstrålar och släpljusfotografering i slutet av boken i förminskad skala. En särskild fotoateljé inrättades i Carolina Redivivas källare och en specialtillverkad kamera inköptes från A.W. Penrose & Co. i London. Röntgenfotograferingen utfördes vid Röntgenavdelningen på Akademiska sjukhuset i Uppsala. Förutom faksimilupplagan innehåller boken även en inledning på latin om Silverbibeln av Otto von Friesen och Anders Grape och ett appendix på engelska om den fotografiska processen.

Faksimilupplagan är mycket påkostad och tryckt i endast 500 exemplar. Den utgavs framförallt för spridning till viktigare forskningsbibliotek i världen och har även vid några tillfällen använts av universitetet som hedersgåva. Den har dock aldrig saluförts och förekommer ytterst sällan på marknaden.

14.

NILS VON ROSENSTEIN

(1752–1824)

*Försök til en afhandling om Uplysningen [...] understäldt Kongl.
Vetenskaps-Academien vid præsidi nedläggande den 26 augusti 1789.*

Stockholm, tryckt hos Johan A. Carlbohm, 1793. 8:o. [VIII] + 224 s. (Sid. 218–21 av Johan Carl Wilcke.)

GÄVOEXEMPLAR TRYCKT PÅ EXTRA TJOCKT PAPPER. Samtida halvskinnband med rikligt guldornerad rygg och förgyllda snitt. Blad O₄ (s. 215/6) är en kancellans.

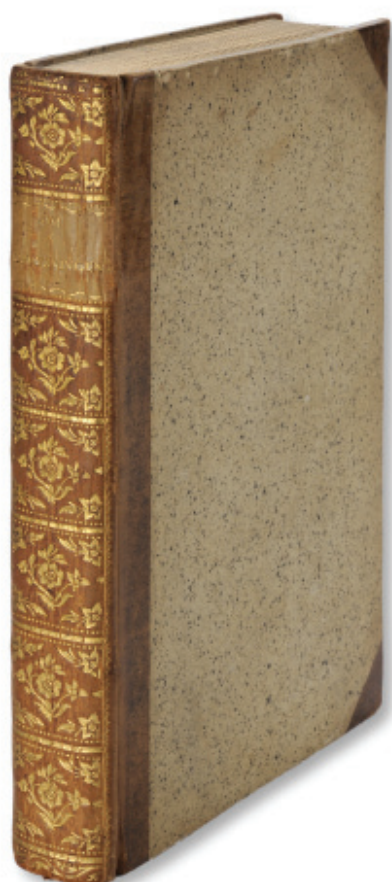
MED FÖRFATTARENS EGENHÄNDIGA DEDIKATION: »Herr Professoren Sergell af dess
Vän Författaren.»¹ 18 000 KR

*Herr Professor Sergell,
af dess Vän
Författaren.*

¶ Nils von Rosenstein torde ha varit Sveriges ende konsekvente upplysningsman. Han hade i sin ungdom vistats i Paris och där träffat Benjamin Franklin, Diderot och d'Alembert. Hans skrift är ett av tidens viktigaste svenska filosofiska verk; det skrevs ursprungligen som ett tal 1789, utökades och utgavs fyra år senare som ett försvar för upplysningens ideer.

Johan Tobias Sergel (1740–1814) skulpterade en porträttmedaljong av sin vän Rosenstein 1792. En anekdot om dem båda är förknippad med Sergels staty av Gustav III på Skeppsbron. Dess invigning firades med en ryktbar, blöt fest den 24 januari 1808, den gustavianska tidens sista stora backanal. Mot slutet fick Sergel hjälp att resa sig för att utbringa en skål till kungens minne: »Skålen dracks av alla, utom av Rosenstein, som befanns ligga under bordet. Förebrädd sin försumlighet grep den store akademisekreteraren efter ett glas på bordet och försvarade sig med bruten stämma: »Den skålen dricker jag alltid på knä!»²

1. Boken är upptagen i Sergels bouppteckning av den 12 maj 1814 (Ragnar Josephson, *Sergels fantasi*, 2 (1956), s. 652). | 2. Historien berättas av Bernhard von Beskow i *Historiska anteckningar om Gustav IV Adolfs tid* (skriven omkring 1852 och senast utgiven 2009 i Svenska Akademiens serie »Minnesbiblioteket»). Här citeras den efter Sven Delblanc.

5

VÄLKOMMEN till Odengatan 23, 4 tr. Där samsas Lorenz B. Hatts Antikvariat (etabl. 1999) och Konsthandel om utrymmet. Öppet onsdagar 16.30–18.30 eller efter överenskomelse (OBS: portkod).

KONSTHANDELNS huvudsakliga inriktning är äldre svenska teckningar, skisser och konstgrafik. ☞ ANTIKVARIATETS inriktning är humaniora med särskilt fokus på dedikations- och proveniensexemplar, bokband och handskrifter.

Medlem i *Sveriges Konst- och Antikhandlareförening* (SKAF), *Confédération Internationale des Négociants en Oeuvres d'Art* (CINOA), *Svenska Antikvariatföreningen* (SVAF) och *International League of Antiquarian Booksellers* (ILAB).

Ytterligare information finns på webbplatsen, www.hatt.se. Där kan man bl.a. söka böcker och se utvalda exempel från lagret av böcker och konst.

KATALOGER OCH NYHETSBREV sänds kostnadsfritt på begäran. Meddela gärna adress och e-postadress.

